

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความ รุนแรงในครอบครัว*

COMMUNITY PARTICIPATION DEVELOPMENT GUIDELINE FOR VIOLENCE IN FAMILY PREVENTION

นิธมน รัตนะรัต

Nirumon Rattanarat

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Social Administration Thammasat University

Email: Narumonpr@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชน รวม 18 คน

ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลเมืองนางรองมีการกำหนดนโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไว้อย่างชัดเจนโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการเฝ้าระวังระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตามพบปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานที่สำคัญคือ คนในชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ค่อยอยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว จึงได้มีการกำหนดแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่สำคัญ 3 มาตรการ ได้แก่ 1. การใช้มาตรการในระดับครอบครัวโดยการสร้างความตระหนักรู้และสนับสนุนด้านองค์ความรู้ให้กับครอบครัว 2. การใช้มาตรการในระดับชุมชนโดยการจัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและ 3. การใช้มาตรการในระดับชาติโดยรัฐควรกำหนดแผนแม่บทหรือยุทธศาสตร์ชาติ โดยให้ความสำคัญกับการใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชนในการระงับข้อพิพาทด้านความรุนแรงในครอบครัว

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน; ความรุนแรงในครอบครัว; การป้องกันอาชญากรรม

Abstract

The research aimed to study operations and obstacles for prevention of violence in families in the community of Nang Rong Municipality, Buriram Province and to study the way to develop community participation in prevention of violence in families' problems. The research was conducted by qualitative research by in-depth interview and focus group discussion. Data were collected from 18 key informants who were qualified people, state officials involved in crime prevention and criminal justice, community leaders and community members.

The research results were as follows: Nang Rong Municipality had clearly defined policies for prevention and solution of domestic violence by establishing monitor committee in local level. However, some significant obstacles were found that the operations that lacked cooperation among community members who had not appreciated attitudes to involve in such problem due to perception of domestic or family affairs. Therefore, there has been organized the way of developing 3 measurements for community participation in prevention and solution of violence in families' problems, namely, 1. Measurement in family level should include raising awareness and support for giving knowledge to the family. 2. Measurement in community level should include organizing activities in community for enhancing good relationship in families. 3. Measurement in national level, public sector should formulate, in national strategy or master plan by emphasizing application of community justice process in dispute resolution relating to violence in families.

Keywords: Community Participation; Domestic Violence; Crime Prevention

บทนำ

ในปัจจุบันพบปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในกรณีของอาชญากรรมที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งจากผลการสำรวจของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ร่วมกับคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำรวจข้อมูลจากผู้ขอรับบริการจากศูนย์ช่วยเหลือสังคม โทร. 1300 พบว่าในปี 2560 มีเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจำนวนทั้งสิ้น 1,869 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งมีจำนวน 1,578 ราย หรือเพิ่มขึ้น 291 ราย ขณะที่ข้อมูลจากเว็บไซต์ www.violence.in.th พบว่า ความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นคดี ในปี 2559 มีจำนวน

797 คดี และในปี 2560 มีจำนวน 1,207 คดี โดยทั้งนี้ศูนย์จัดการความรู้ความรุนแรงในครอบครัว คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี โดยศาสตราจารย์ นพ.รณชัย คงสกนธ์ ผู้อำนวยการศูนย์ฯ ได้ทำการสำรวจข้อมูลปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและบุคคลในครอบครัวที่สามารถเป็นตัวแทนข้อมูลระดับประเทศได้ โดยสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,280 ครอบครัว พบว่ามีความรุนแรงต่อผู้หญิงและบุคคลในครอบครัว จำนวน 787 ครอบครัว คิดเป็นความชุก ร้อยละ 34.6 เมื่อแยกตามลักษณะภูมิภาค จะเห็นว่า ภาคใต้มีความรุนแรงในครอบครัว สูงสุด ร้อยละ 48.1 อันดับ 2 ภาคกลาง ร้อยละ 42.5 อันดับ 3 ภาคเหนือ ร้อยละ 33.7 อันดับ 4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 32.7 และสุดท้ายคือ กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 26 (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2561)

นอกจากนี้แล้วมูลนิธิหญิงชายก้าวไกลได้ทำการรวบรวมจากข่าวหนังสือพิมพ์ 10 ฉบับ ตลอดปี 2561 พบว่า เกิดข่าวความรุนแรงในครอบครัว สูงถึง 623 ข่าว สูงกว่าปี 2559 ร้อยละ 35.4 จำนวนนี้มีปัจจัยกระตุ้นจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 108 ข่าว หรือร้อยละ 17.3 โดยอันดับ 1 เป็นข่าวฆ่ากันตาย 384 ข่าว ตามด้วยฆ่าตัวตาย 93 ข่าว ทำร้ายกัน 90 ข่าว ตั้งครรภ์ไม่พร้อม 33 ข่าว และความรุนแรงทางเพศของคนในครอบครัว 23 ข่าว โดยทั้งนี้ข่าวฆ่ากันตายพบว่า โดยเกินครึ่งหรือร้อยละ 73.3 เป็นข่าวสามีฆาตรกร ร้อยละ 58.2 ข่าวระหว่างคู่รักฝ่ายชายฆ่าฝ่ายหญิง ส่วนกรณีลูกฆ่าพ่อแม่ พบร้อยละ 46.5 และการฆ่ากันระหว่างญาติ 45.3 ที่น่าเป็นห่วงที่สุด ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 443 คน ซึ่งสูงขึ้นไปถึง 173 คน หรือร้อยละ 64 เมื่อเทียบกับผู้เสียชีวิตในข่าว ปี 2559 (ผู้จัดการออนไลน์, 2562)

จากข้อมูลสถิติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัญหาอาชญากรรมที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยคนใกล้ชิด คนรู้จัก หรือคนในครอบครัว มักเป็นต้นเหตุทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงมากที่สุด โดยทั้งนี้เมื่อพิจารณาเฉพาะในพื้นที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์พบว่า มีอาชญากรรมที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวเป็นจำนวนมาก ดังที่ปรากฏตามข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น ข่าวสามีใช้อาวุธปืนยิงภริยาและพ่อตาจนเสียชีวิตเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2561 เนื่องจากมาขอคืนดีกับภริยาแต่ไม่สำเร็จ (มติชนออนไลน์, 2561) ข่าวแม่ทิ้งทารกเพศชายในถังขยะห้องน้ำห้างสรรพสินค้าเทสโก้โลตัส อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2561 เนื่องจากแม่ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมที่จะมีบุตร (ไทยรัฐออนไลน์, 2561) ขาวนายตำรวจผูกคอตเสียชีวิตในบ้านพักโดยใช้สายเตารีดผูกคอตตัวเองติดกับราวบันได บริเวณหน้าห้องน้ำชั้นล่างของบ้านเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2562 ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากความเครียดเรื่องงานหนี้สิน หรือปัญหาในครอบครัวเพราะผู้ตายพึ่งหย่าร้างกับภริยาและแยกกันอยู่ได้ไม่นาน และมาอาศัยอยู่บ้านพักหลังดังกล่าวเพียงคนเดียว (ไทยโพสต์ออนไลน์, 2562) และข่าวตาอายุ 75 ปี ใช้มีดอีโต้ฟันศีรษะหลานอายุ 17 ปีจนถึงแก่ความตายเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2560 เนื่องจากหลานเมาสุรา ชูจะฆ่าพ่อของตนเองและตา ประกอบกับใช้มีดฟันพ่อของตนเองและใช้มีดตบหน้าตาหลายครั้ง (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2560) เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า

ในพื้นที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ มีการก่ออาชญากรรมที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวหลายรูปแบบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำร้ายร่างกาย การฆ่าญาติและบุคคลภายในครอบครัว การทอดทิ้งบุตรของตนเอง หรือแม้กระทั่งการฆ่าตัวตายเนื่องจากประสบปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัว ซึ่งปัญหาอาชญากรรมดังกล่าวนี้ควรที่จะต้องร่วมมือกันทั้งจากภาครัฐและเอกชนในการป้องกันและแก้ไข

อย่างไรก็ตามแม้รัฐบาลจะได้มีการตราและบังคับใช้กฎหมายที่สำคัญซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เพื่อใช้ส่งเสริมสถาบันครอบครัว และเพื่อใช้ลงโทษอาชญากรรมที่ก่อความรุนแรงในครอบครัวแล้วก็ตาม แต่จากการดำเนินการดังกล่าวพบว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะยังพบการก่ออาชญากรรมที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวจำนวนมากในพื้นที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ กล่าวคือ การใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายจะเป็นการดำเนินการภายหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดหรือมีการก่ออาชญากรรมเกิดขึ้นในพื้นที่แล้ว โดยเป็นการดำเนินการที่ปลายเหตุ ซึ่งโดยหลักของการควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องทำการป้องกันการเกิดอาชญากรรมที่ต้นเหตุ โดยแนวทางหนึ่งในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีการจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้น ในการป้องกันอาชญากรรมจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นหรือในชุมชนที่อยู่อาศัยด้วยกันอย่างจริงจังในการจัดทำมาตรการป้องกันอาชญากรรมของตนเอง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จึงจะทำให้การป้องกันอาชญากรรมในชุมชนมีประสิทธิภาพและช่วยลดอัตราการเกิดอาชญากรรมในชุมชนลงได้ (นฤกร คาประสิทธิ์, 2557) ด้วยเหตุนี้การใช้กลไกชุมชนจึงมีส่วนช่วยลดปัญหาอาชญากรรมได้ โดยคณะกรรมการชุมชนและผู้นำชุมชนจะมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลงกระตุ้นให้คนในชุมชนไม่นิ่งเฉยและมีส่วนร่วมกันติดตามสอดส่องแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและตำรวจ ตลอดจนมีการวางแผน จัดทำนโยบาย โครงการ และการอบรมส่งเสริมพัฒนาความรู้และวิธีการจัดการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว” โดยเลือกขอบเขตการวิจัยในพื้นที่ชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจาก (1) ชุมชนมีปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก (2) ชุมชนมีการขับเคลื่อนงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (3) ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านและมีแกนนำชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดทำแผนงาน มีมาตรการและการดำเนินการในเชิงรุกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (4) ชุมชนมีภาคีเครือข่ายสนับสนุนที่เข้มแข็งหรือมีองค์กรพี่เลี้ยงหลักในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และ

องค์กรภาคประชาชน และ (5) ชุมชนมีการใช้กิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจและป้องกันปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว อนึ่ง ในการศึกษาวิจัยนี้จะดำเนินการถอดบทเรียนการดำเนินการของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในด้านการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพื่อใช้เป็นชุมชนนำร่องและเป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้กับชุมชนอื่นตามบริบทของชุมชนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และผู้นำชุมชน สมาชิกผู้อยู่อาศัยในชุมชน เจ้าอาวาสวัด และอาสาสมัครในชุมชน และการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและแกนนำชุมชนเทศบาลเมืองนางรองที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับพื้นที่

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยนี้ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการคัดเลือกเจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมที่มีประสบการณ์ทำงาน และมีทักษะความรู้ความชำนาญทางด้านการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 3 คน และผู้นำชุมชน สมาชิกผู้อยู่อาศัยในชุมชน เจ้าอาวาสวัด และอาสาสมัครในชุมชน จำนวน 4 คน

2. การประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 8 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและแกนนำชุมชนเทศบาลเมืองนางรองที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ อัยการ

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) จำนวน 1 ท่าน นิติกรสำนักงานยุติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 1 ท่าน นักพัฒนาสังคม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์ (พมจ.) จำนวน 1 ท่าน พยาบาลวิชาชีพชำนาญการโรงพยาบาลนางรอง จำนวน 1 ท่าน และแกนนำชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 1 ท่าน อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชน จำนวน 1 ท่าน และคณะกรรมการชุมชน จำนวน 2 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview Questionnaires) โดยนำแบบสัมภาษณ์มาทำการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลแนวทางการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชน ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 3 ชุด ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับผู้นำชุมชน สมาชิกผู้อยู่อาศัยในชุมชน เจ้าอาวาสวัด และอาสาสมัครในชุมชนที่มีส่วนช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัว และแนวคำถามในการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) สำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และแกนนำชุมชนเทศบาลเมืองนางรองที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับพื้นที่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) โดยการศึกษาทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว โดยการศึกษาจากเอกสารหนังสือ บทความในวารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมที่มีประสบการณ์ทำงาน และมีทักษะความรู้ความชำนาญทางด้านการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้มีการดำเนินการได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต จดบันทึก การจำแนกแยกแยะข้อมูล การกำหนดประเด็นเนื้อหา การวิเคราะห์ตีความเนื้อหาอย่างเป็นระบบ และทำการสังเคราะห์สรุปข้อมูลผลการศึกษาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งมิติการดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ชุมชนมีส่วนร่วมอะไร (What) ชุมชนมีส่วนร่วมกับใคร (Who, Whom) และชุมชนมีส่วนร่วมอย่างไร (How) โดยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและได้ผลการศึกษาดังนี้

1.1 ชุมชนมีส่วนร่วมอะไร (What) จากการศึกษาพบว่า สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีจิตสำนึกในการให้ความช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ให้กับหมู่บ้านของตนดังที่ได้มีการทำกิจกรรมและการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันในชุมชน โดยได้มีการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ของโครงการ ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนของสมาชิกในชุมชนนั้นได้มีการดำเนินการครอบคลุม 3 ด้านได้แก่

1) การป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นการทั่วไป: ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาในเชิงรุก (Proactive Prevention) โดยการสร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยการให้ความรู้กับสมาชิกในชุมชนผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การกระจายข่าวสารเสียงตามสายในชุมชน การให้ความรู้สอดแทรกในเวทีการประชุมต่าง ๆ ในชุมชน และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น

2) การป้องกันเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นการเฉพาะราย: เป็นการป้องกันเฝ้าระวังโดยการให้ความสำคัญกับกลุ่มเสี่ยงซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อความรุนแรงเช่น ครอบครัวที่มีบุตรหลานหรือคนในครอบครัวติดยาเสพติด ขอบตื้นเขิน มีฐานะยากจน มีผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย เป็นต้น โดยผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขจะมีการจัดทำบันทึกการสำรวจสภาพปัญหาของครอบครัวที่ต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษดังกล่าว และทำการเยี่ยมบ้านเพื่อให้การช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำ และประสานงานส่งต่อให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม

3) การป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวซ้ำและการคุ้มครองเยียวยาให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบ: เป็นกรณีที่ได้มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นแล้ว ต่อมาทีมสหวิชาชีพ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้มีการดำเนินการเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวซ้ำอีก โดยเน้นการไกล่เกลี่ยตกลงกันเองระหว่างคู่กรณีภายในครอบครัวก่อน หาก

ตกลงกันไม่ได้ก็จะนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมกลุ่มชุมชน โดยมีคนกลางที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเคารพนับถือ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน ช่วยไกล่เกลี่ย

1.2 ชุมชนมีส่วนร่วมกับใคร (Who, Whom) จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนจะมีการติดต่อประสานงาน 3 รูปแบบได้แก่ รูปแบบการติดต่อแบบเป็นทางการผ่านทางหน่วยงาน รูปแบบการติดต่อทั้งทางการผ่านการส่งข่าวสารและข้อมูลในรูปของกรู๊ปไลน์ และรูปแบบการติดต่อโดยตรงในระดับบุคคล โดยเมื่อเกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวขึ้น ผู้นำชุมชนจะเข้าไปสอบถามพูดคุยก่อน จากนั้นจึงจะมีการจัดการต้นตอของปัญหาว่าเกิดขึ้นมาจากเรื่องอะไร เช่น ดิดการพนัน ดิดยาเสพติด ฯลฯ จากนั้นจะประสานไปทางหน่วยงาน เช่น เทศบาลเมืองนางรอง, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์ (พมจ.), อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เข้าไปช่วยเหลือในเบื้องต้น การทำงานในเบื้องต้นจึงเป็นการรับฟังปัญหาจากชาวบ้าน ตรวจสอบ/ประเมินปัญหาในเบื้องต้น จากนั้นทำหน้าที่ประสานงานไปยังหน่วยงานสหวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อดำเนินการต่อ โดยมีลักษณะการทำงานแบบดาวกระจาย ไม่ยึดติดกับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เพื่อให้พื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง โดยการดำเนินการดังกล่าวจะมีการสร้างเครือข่ายในการติดต่อประสานงานกันในชุมชนในการร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหา

1.3 ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างไร (How) จากการศึกษาพบว่า สมาชิกชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวซึ่งทางเทศบาลเมืองนางรองไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง จะต้องอาศัยครอบครัวและสมาชิกในชุมชนในการมีส่วนร่วมดำเนินการด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้นจะอาศัยความร่วมมือกันของทีมสหวิชาชีพ โดยมีดำเนินการ 3 ระดับได้แก่ ระดับรายบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชน เนื่องจากเห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นหลัก

2. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาพบว่าปัญหาอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเกิดจาก

2.1 ปัญหาข้อจำกัดด้านกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการที่เข้มงวดต่อการนำงบประมาณมาใช้ในการการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน

2.2 ปัญหาการขาดความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมีทัศนคติที่ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว โดยกลัวว่าหากต้องไปยุ่งเกี่ยวจะทำให้ตนเองได้รับผลกระทบหรือได้รับความเดือดร้อน หรือเห็นว่าตนเองไม่ได้รับประโยชน์ตอบแทน จึงมักจะเลือกที่จะใช้วิธีการเพิกเฉยต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และรวมถึงลักษณะ

ความเป็นสังคมเมืองและสังคมชนบท กล่าวคือ หากลักษณะของชุมชนมีความเป็นสังคมเมืองมากกว่าสังคมชนบท คนในชุมชนก็มักจะให้ความร่วมมือกันน้อย เนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตที่ต้องพึ่งพาตนเองสูง อยู่แบบตัวใครตัวมันไม่ยุ่งเกี่ยวกัน

2.3 ปัญหาการขาดแคลนสหวิชาชีพโดยเฉพาะนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ที่มาร่วมดำเนินการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน

3. แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะต้องมีการดำเนินการที่สำคัญ 3 มาตรการได้แก่

3.1 การใช้มาตรการในระดับครอบครัว: โดยมีการดำเนินการที่สำคัญได้แก่

1) การสร้างความรักและความอบอุ่นภายในครอบครัว การสร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหา การมีกิจกรรมทำร่วมกันภายในครอบครัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การสนับสนุนด้านองค์ความรู้เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอมือพอกิน มีอาชีพ ไม่ยากจน พึ่งพาตนเองได้ และการลดและเลิกการดื่มสุราและยาเสพติดภายในครอบครัว

2) การเข้าถึงครอบครัวของผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรง โดยสหวิชาชีพซึ่งได้แก่ แกนนำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำการเยี่ยมบ้าน เพื่อติดตามสอดส่องเป็นรายครอบครัว เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความตระหนักถึงผลเสียของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว และให้ความร่วมมือหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

3.2 การใช้มาตรการในระดับชุมชน: โดยมีการดำเนินการที่สำคัญได้แก่

1) การจัดตั้งศูนย์ป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน ซึ่งมีคณะทำงานมาจากคนในชุมชนที่ทำหน้าที่เฉพาะในการติดต่อประสานงานให้ความช่วยเหลือ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการวางโครงสร้างการทำงานให้กับชุมชน และสนับสนุนการทำงานของชุมชนทั้งในด้านของการอบรมให้ความรู้ มีกองทุนสนับสนุน และมีการวางรูปแบบการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน

2) การจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ภายในชุมชนโดยการรวมคนทุกวัยเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การจัดกิจกรรมภายในวัดเพื่อให้เข้าถึงวัดใกล้ธรรมะ การจัดกิจกรรมรณรงค์เลิกเหล้า การจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเกรงใจหรือกิจกรรมที่ทำให้เกิดการอยากเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงกิจกรรมที่สามารถดึงเด็กและเยาวชนให้สามารถเข้าร่วมได้

3) การสร้างองค์ความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อให้ตระหนักถึงปัญหาและการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

3.3 การใช้มาตรการในระดับชาติ: โดยมีการดำเนินการที่สำคัญได้แก่

1) รัฐควรจัดทำหลักสูตรการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวโดยกำหนดไว้ในหลักสูตรของสถาบันการศึกษา โดยจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวร่วมกันของคนในชุมชน

2) การกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการป้องกันมลพิษในครอบครัวให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนในการป้องกันปัญหามลพิษในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัว

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งนำมาใช้ในการอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในการป้องกันปัญหามลพิษในครอบครัว พบว่าชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์มีการดำเนินการป้องกันปัญหามลพิษในครอบครัว โดยมีการดำเนินการ 3 ด้านได้แก่ 1) การป้องกันปัญหามลพิษในครอบครัวเป็นการทั่วไป ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาในเชิงรุก (Proactive Prevention) โดยการสร้างความตระหนักต่อปัญหามลพิษในครอบครัวโดย การให้ความรู้กับสมาชิกในชุมชนผ่านการทอล์กโชว์ต่าง ๆ ในชุมชน 2) การป้องกันเฝ้าระวังปัญหามลพิษในครอบครัวเป็นการเฉพาะราย โดยการให้ความสำคัญกับกลุ่มเสี่ยงซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อมลพิษ และ 3) การป้องกันการกระทำมลพิษในครอบครัวและการคุ้มครองเยียวยาให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยมีทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือตำรวจเข้าทำการช่วยเหลือไกล่เกลี่ย และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำมลพิษ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยงยุทธ แสนประสิทธิ์ (2554) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการป้องกันปัญหามลพิษในครอบครัว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า วิธีการป้องกันปัญหามลพิษในครอบครัวในชุมชนจะต้องทำพัฒนารูปแบบการดำเนินการ 3 ขั้นตอนได้แก่ 1. การพัฒนาทักษะความรู้ให้กับผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชน โดยการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหาร่วมกันในชุมชน 2. การพัฒนาให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครอบครัวกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มที่จะก่อมลพิษในครอบครัว และการร่วมกันเฝ้าระวังสังเกตการณ์ครอบครัวกลุ่มเสี่ยงร่วมกัน และ 3. การพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในครอบครัว โดย

อาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในชุมชน ส่วนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่สำคัญอย่างหนึ่งพบว่า มีปัญหาการขาดความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมีทัศนคติที่ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ อังคณา อินทสา (2558) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการปรับพฤติกรรมที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษามูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การที่คนในชุมชนไม่สามารถเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวได้ส่วนหนึ่งเกิดจากเรื่องของทัศนคติที่เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวที่คนอื่นไม่ควรยุ่งเกี่ยว และเป็นปัญหาปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งการมีความเชื่อที่ผิดโดยคิดว่าชายเป็นใหญ่ในบ้าน ผู้ชายมีบทบาทเป็นผู้นำครอบครัว มีอำนาจเหนือกว่าเพศหญิง ผู้หญิงและคนในครอบครัวต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งผู้ชาย ดังนั้น ผู้ชายจึงสามารถกระทำความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจกับคนในครอบครัวได้

2. แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จะต้องมีการดำเนินการที่สำคัญ 3 มาตรการได้แก่

1. การใช้มาตรการในระดับครอบครัว: โดยมีการดำเนินการที่สำคัญได้แก่ การสร้างความรักและความอบอุ่นภายในครอบครัว การมีกิจกรรมทำร่วมกันภายในครอบครัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอมีพอกิน มีอาชีพ ไม่ยากจน พึ่งพาตนเองได้ และการลดและเลิกการดื่มสุราและยาเสพติดภายในครอบครัว และการเข้าถึงครอบครัวของผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรง โดยสหวิชาชีพซึ่งได้แก่ แกนนำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำการเยี่ยมบ้าน เพื่อติดตามสอดส่องเป็นรายครอบครัว เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความตระหนักถึงผลเสียของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว และให้ความร่วมมือหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงกับแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมของวอลเตอร์ ซี.เรคเลส (Walter C Reckless) ซึ่งเสนอแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมโดยเน้นเรื่อง พยายามให้ครอบครัวทำหน้าที่ให้ครบทุกด้านซึ่งได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การสั่งสอน การให้ความรักความใกล้ชิดกันในครอบครัว บิดามารดาจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตรจะได้เลียนแบบและต้องเลิกปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดีงาม (นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, 2548) และสอดคล้องกับทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bonding Theory) ของทราวิส เฮอร์ชี (Travis Hirschi) ซึ่งเชื่อว่า บุคคลที่มีความผูกพัน (Attachment) ทางสังคมมากก็บ่งชี้หรือกลุ่มในสังคม ซึ่งได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และเพื่อนฝูง มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม ซึ่งความผูกพัน หรือรักใคร่กับบุคคลอื่น หรือมีความสนใจกับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น โดยความผูกพันนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลมีการพัฒนาการยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ส่งผลให้บุคคลสร้างความรู้สึกรักหรือสำนุญสำนึกที่จะควบคุมตนเองให้เป็นบุคคลที่ดีในสังคม (พรชัย ชันติ และคณะ, 2543)

2. การใช้มาตรการในระดับชุมชน: โดยมีการดำเนินการที่สำคัญได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวในชุมชน ซึ่งมีคณะทำงานมาจากคนในชุมชนที่ทำหน้าที่เฉพาะในการติดต่อประสานงานให้ความช่วยเหลือ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการวางโครงสร้างการทำงานให้กับชุมชน และสนับสนุนการทำงานของชุมชนทั้งในด้านของการอบรมให้ความรู้ มีกองทุนสนับสนุน และมีการวางรูปแบบการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวในชุมชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544) เห็นว่าการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาเพื่อป้องกันปัญหาในชุมชน อาจนำแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนามาใช้ ซึ่งวิธีการคือ การจัดตั้งองค์กรและเครือข่ายเพื่อลดการพึ่งพิงจากการบริการภายนอก และนำศักยภาพที่โดดเด่นของชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหามลพิษ (ยงยุทธ แสนประสิทธิ์, 2554) โดยการจัดตั้งศูนย์ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวในชุมชนนี้จะก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมในการช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนของเฮร์เบิร์ต แกนส์ (Herbert Gans) โดยเห็นว่า หากคนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันมากก็จะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาความปลอดภัย และช่วยป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมในชุมชนจึงต้องให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์กันของสมาชิกในชุมชนเป็นอันดับแรก และให้ความสำคัญต่อสถานที่และอุปกรณ์รองลงมา เช่น จัดให้มีสโมสร การพักผ่อน ร้านอาหาร การเล่นกีฬา และจะต้องมีการพบปะแลกเปลี่ยนความเห็นกันเพื่อจัดระเบียบชุมชน และหาแนวทางร่วมกันในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนของตนเอง (นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, 2548)

3. การใช้มาตรการในระดับชาติ: โดยมีการดำเนินการที่สำคัญได้แก่ การกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการป้องกันมลพิษในครอบครัวให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนในการป้องกันปัญหามลพิษในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนโดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนของวิลเลียม รีตเตอร์ (William W. Reeder) ซึ่งเห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านการสนับสนุน (Support) ซึ่งได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ตัวบุคคลหรือกลุ่มคนด้านโอกาส (Opportunity) ความสามารถ (Ability) และความคิดเห็น (Opinion) ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นให้คนทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเนื่องจากรู้สึกว่ามีผู้สนับสนุนให้ทำ และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน (Community Development) ออเธอร์ ดันแฮม (Authur Dunham) และ ปีเตอร์ ดู ซาวตอย (Peter Du Soutoy) ได้ให้

ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการทางสังคมที่ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติการในรูปของกลุ่ม และการสนับสนุนจากองค์กรของรัฐบาลหรือเอกชน อันเป็นการผนึกกำลังกันเพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน สอดคล้องกับสภาพของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน นอกจากนี้แล้วศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ (Process) และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned and Structured Change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมาย ที่แน่นอน (Ultimate Goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชน หรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขอนามัย วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2562) ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนโดยการจัดทำยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดทำแผนงานและการทำกิจกรรมการดำเนินงานเพื่อปกป้องคุ้มครองชีวิตของคนในชุมชนให้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างปกติสุขต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มีดังต่อไปนี้

1. การให้ความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนงานนโยบาย ระเบียบข้อบังคับ และการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อเอื้อต่อการปฏิบัติการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน

2. แกนนำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และอาสาสมัครชุมชนมีทักษะความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะทักษะความรู้ทางด้านสังคมสงเคราะห์ การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ และไม่ฝักใฝ่การเมืองฝ่ายใด

3. การมีเครือข่ายการทำงานของสหวิชาชีพในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีการให้การช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันของคนในชุมชน สามารถดำเนินการเชิงรุกและมีการดำเนินการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนได้อย่างรวดเร็ว

4. มีการจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ภายในชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมงานประเพณี กิจกรรมงานกีฬา และกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

5. การมีระบบครอบครัวที่ดี มีความรักความเข้าใจกัน มีทักษะในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สามารถเลี้ยงตนเองได้พอมีพอกินโดยมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย มีการลด ละ เลิกเหล้า ยาเสพติดในครอบครัว และรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรจัดทำยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับพื้นที่ที่เอื้อต่อการบูรณาการทำงานร่วมกันจากหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในชุมชนในการเข้ามาช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการดำเนินการร่วมกันแกนนำชุมชน

2. รัฐควรมีการจัดสรรงบประมาณประจำปีให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และมีบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิมาอบรมให้ความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง

3. ในกรณีที่มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น รัฐควรเน้นกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการนำระบบยุติธรรมชุมชนมาช่วยในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งนอกจากจะได้ผลดีทั้งต่อตัวผู้กระทำความรุนแรง ผู้ถูกกระทำความรุนแรง บุคคลในครอบครัว และสมาชิกในชุมชนมากกว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักหรือการฟ้องคดีผู้กระทำความผิดเพื่อให้ศาลพิพากษาลงโทษแล้ว ยังกระตุ้นสมาชิกในชุมชนให้เกิดการตระหนักรู้ถึง

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีอยู่ในชุมชน และเข้ามามีส่วนร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ข้อเสนอแนะต่อแกนนำชุมชนและเครือข่ายการทำงานในชุมชน

1.1 ควรมีระบบพี่เลี้ยงที่เป็นผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะทำการอบรม ให้คำปรึกษา และถ่ายทอดทักษะความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวให้กับแกนนำชุมชนซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อให้แกนนำชุมชนตระหนักถึงปัญหา สามารถดำเนินการในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว และสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อไปยังสมาชิกในชุมชนถึงวิธีการป้องกันป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้

1.2) ควรจัดการประชุมอบรมหรือสัมมนาเครือข่ายความร่วมมือการทำงานด้านการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการบูรณาการทำงานร่วมกันที่เป็นรูปธรรมทั้งในด้านการป้องกันทั้งก่อนการกระทำและหลังการกระทำ ความรุนแรง เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และรวมถึงการติดต่อประสานงานร่วมกันในระหว่างเครือข่าย เพื่อให้สามารถดำเนินการป้องกันปัญหาและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงได้อย่างรวดเร็ว

1.3) ควรมีการจัดตั้งศูนย์ป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนโดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในตำบลและมีสำนักงานย่อยตั้งอยู่ในหมู่บ้าน มีคณะทำงานที่ทำหน้าที่โดยเฉพาะและมีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถดำเนินการป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างรวดเร็ว

2. ข้อเสนอแนะต่อครอบครัวและสมาชิกในชุมชน

2.1) ควรสร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหาและการปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางลบของสมาชิกในชุมชนต่อการเข้าไปช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์ตามสถานที่และสื่อต่าง ๆ ในชุมชน การรณรงค์ลดและเลิกการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว การรณรงค์ลดและเลิกการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการไม่เสพสิ่งเสพติดในชุมชนซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่สำคัญประการหนึ่งของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การจัดกิจกรรมเพื่อสานสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการจัดกิจกรรมโครงการครอบครัวตัวอย่างที่เลิกกระทำ ความรุนแรงหรือกิจกรรมอื่น ๆ โดยมีการให้รางวัลเพื่อเป็นแรงจูงใจกระตุ้นให้ครอบครัวอื่นในชุมชนมีส่วนร่วมปฏิบัติตาม

2.2) ควรมีการจัดทำข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกในชุมชนในการป้องกันและลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน โดยกำหนดมาตรการลงโทษในชุมชนหากครอบครัวใดฝ่าฝืน เช่น การถูกตัดสิทธิพิเศษบางประการในชุมชน เช่น เงินช่วยเหลือเยียวยาหรือสวัสดิการที่ได้รับจากชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างในชุมชน เป็นต้น โดยการให้แกนนำชุมชนและ

คณะกรรมการชุมชนแจ้งรายละเอียดดังกล่าวผ่านการประชุมหมู่บ้าน เสียงตามสาย และป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน

2.3) สำหรับครอบครัวกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มที่จะมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวบ่อยครั้ง ควรมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น และแกนนำชุมชนเข้าร่วมประชุมให้คำปรึกษาในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และการให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2560). ตาวัย 75 คว่ำอึดฟันคอหลาน 17 สดทนเมาขอเงินชู้ฆ่า-ทำร้าย พ่อ. สืบค้น 15 มีนาคม 2563, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news>.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: โรงพิมพ์ธรรมสาร.
- ไทยโพสต์ออนไลน์. (2562). พ.ต.ท.ใช้สายเตารีดผูกคอตาย คาดเครียดเรื่องงาน หนี้สิน-ปัญหาครอบครัว. สืบค้น 15 มีนาคม 2563, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail>.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561). คลอดลูกในห้างฯ สรุปลดทิ้งทารกที่นางรอง แม่แบ่งออกมาที่ห้องน้ำ. สืบค้น 15 มีนาคม 2563, จาก <https://www.thairath.co.th/news/northeast>.
- นฤกร คาประสิทธิ์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม: กรณีศึกษาตำบลเขาคันทรง อำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรี (การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. (2548). อาชญากรรม การป้องกัน: การควบคุม (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: โรงพิมพ์พรทิพย์การพิมพ์.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2562). สถิติความรุนแรงในครอบครัวสูงขึ้น 33% พบฆ่ากันตายเพิ่ม 70% ส่วนใหญ่เป็นผัวฆ่าเมีย. สืบค้น 15 มีนาคม 2563, จาก <https://mgronline.com>.
- พรชัย ชันดี และคณะ (2543). ทฤษฎี และงานวิจัยทางอาชญาวิทยา. กรุงเทพฯ: บุ๊คเน็ต.
- มติชนออนไลน์. (2561). เพราะรักฝ่ายเดียว! หนุ่มอ้างเหตุยิงดับ เมีย-พ่อตา เผยเหมือนถูกหลอกแต่งงานเอาสินสอดตร.จับได้ก่อนฆ่าตัวตายตาม. สืบค้น 15 มีนาคม 2563. จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_920243.
- ยงยุทธ แสนประสิทธิ์. (2554). รูปแบบการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี (ดุชนิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาการศึกษาพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). พบผลสำรวจ 'ความรุนแรงในครอบครัว' 34.6%. สืบค้น 15 มีนาคม 2563. จาก <https://www.thaihealth.or.th>.
- อังคณา อินทสา. (2558). กระบวนการปรับตัวพฤติกรรมที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษามูลนิธิหญิงชายก้าวไกล (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Authur, Dunham. (1985). *Community Welfare Organization*. New York: Thomas y. Crowell company.
- Gans, H. (1962). *The Urban Villagers*. New York: The Free Press.
- Hirschi, Travis. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Peter Du Soutoy. (1962). *The Organization of a Community Department Program*. London: Oxford University Press.
- Walter C. Reckless. (1973). *The Crime Problem*. California: Goodyear Publishing Co. Inc.
- William W. Reeder. (1974). *Some Aspects of The Informal Social Participation of Families in New York State*. New York: Cornel University.